

Samling av rapporter fra nettverkene levert til seminar om innsamling ved de kulturhistoriske museene 30.11.2009.

ARBEIDERKULTUR

Nettverk for Arbeiderkultur har ikke jobbet med felles planer for innsamling på tvers av regionale grenser. Vi har oppfattet nettverkets rolle til å ikke omfatte en slik nasjonal planlegging av vårt felt, og heller fokusert på arbeid som omhandler dokumentasjon og kunnskapsspredning. Vi har da også hatt en oppfatning av at det er denne faglige, og ikke samlingsorienterte, rollen ABM har ønsket fra nettverkene. Museet søkte i 2008 om ABM-midler til en kartlegging av blant annet samlinger, som kunne vært starten på nettverkets samlede innsamlingsplan. Dette prosjektet fikk vi ikke penger til. Dersom det nå kommer nye signaler, vil det være interessant å følge med på.

Nettverket er deltaker i prosjektet ”industrimuseum.no” som Teknisk Museum er drifter av. Dette prosjektet innbefatter dokumentasjon av industrihistorie, og er et område der museene i Nettverk for Arbeiderkultur har forpliktet seg til å bruke ressurser.

Nettverket har tidligere vært deltakere i dokumentasjonsprosjektet Arbeidsarven, men har i det siste avgjort at det skal være opp til enkeltmuseene å delta med innhold til prosjektet, som nå er et voksent prosjekt som står på egne ben.

Nettverket har også hatt fokus på kunnskapsspredning, og arrangerer to ganger i året samlinger og seminarer for medlemmene.

Nettverket er også i ferd med å utarbeide en forpliktende strategi og handlingsplan for arbeidet de neste årene.

BERGKUNST

Bergkunstnettverket ble etablert på et møte i oktober 2007 og har et arbeidsutvalg med representanter fra Verdensarvsenter for bergkunst- Alta Museum, Stiklestadmuseene/Stjørdal Museum/Det magiske berget, Bergen Museum og Østfold fylkeskommune. Verdensarvsenter for bergkunst – Alta Museum (VAM) er ansvarlig museum for nettverket.

Bergkunstnettverket arbeider med temaet: *Utfordringer i skjæringspunktet mellom bevaring, forskning og formidling av bergkunst*, og er det eneste ABM-nettverk som utelukkende arbeider med forhistoriske kulturminner. På Bergkunstnettverkets seminar i mai 2010 skal utarbeiding av nasjonale programmer for forvaltning (derunder dokumentasjon), forskning og formidling drøftes.

Utvikling av nasjonal organisering av bergkunstdokumentasjon

Bergkunst (helleristninger og hellemalier) må på samme måte som andre kulturminner betraktes som en samling som skal kvantifiseres, dokumenteres og formidles.

Tradisjonelt har dokumentasjon av bergkunst vært utført av forskere i forbindelse med egne prosjekter. Mye av materialet har ”tilhørt” forskerne i deres levetid og dermed vært lite tilgjengelig for andre fagfolk og publikum utenom det som ble offentliggjort i publikasjoner.

Riksantikvarens nasjonale Bergkunstprosjekt pågikk mellom 1996 og 2005. Arbeidet ble gjennomført med statlige prosjektmidler av personer som hadde arbeidssted på landsdelsmuseene i samarbeid med fylkeskommuner og enkelte distriktsmuseer. Ett av hovedmålene med prosjektet var registrering av 20 % av landets ca. 1.100 bergkunstlokaliteter i henhold til en utarbeidet dokumentasjonsstandard.

Som en del av Bergkunstprosjektet ble det gjort et forsøk på å lage et digitalt arkiv for hele Norge, ”Bergkunstdatabasen”. Informasjonen som fantes i Bergkunstdatabasen er nå overført til Riksantikvarens fornminnedatabase, Askeladden, som i hovedsak benyttes av kulturminneforvaltningen. I Askeladden fremgår informasjonen imidlertid kun som tekst, ingen foto eller tegninger finnes der. Bortsett fra dette finnes det i dag bare papirarkiv for bergkunst i Norge.

Planer for VAM, nettverkets ansvarlige museum

VAM har for perioden 2009 – 2014 en todelt innsamlingsstrategi der den ene delen omhandler nyere tids kulturhistoriske gjenstander, foto, lyd og arkivalier og den andre bergkunsten i Alta. Den nåværende forvaltningsplanen for bergkunsten skal oppdateres og revideres i henhold til UNESCOs retningslinjer. Forvaltningsplanen for bergkunsten ses i sammenheng med museets øvrige tre planer: Forskningsplan, Formidlingsplan og Samlingsforvaltningsplan.

Bergkunst finnes i alle landets fylker. Men i Alta finnes hele 19 % av det totale antall helleristninger og hellemalier i Norge (6.300 av 32.000 kjent figurer). Fordi en større del av Norges bergkunst finnes i Alta, fordi VAM er nettverkets ansvarlige museum og fordi bergkunsten her er på UNESCOs Verdensarvliste er dokumentasjon av denne bergkunsten av nasjonal betydning. Dokumentasjonen i Alta gjøres i samarbeid med partnere i bergkunstnettverket og arbeidet vil ha overføringsverdi til andre deler av landet.

Et digitalt bergkunstarkiv i Alta (og Norge?)

For at VAM skal bedre ivareta de store kulturelle verdiene bergkunsten utgjør og gjøre den tilgjengelig for allmennheten, må den registreres i et databaseprogram og gjøres søkbar.

VAM bygger nå opp et digitalt arkiv for bergkunsten i Alta. Bergkunstarkivet skal i første omgang være et forvaltingsarkiv for Riksantikvaren, Finnmark fylkeskommune, Sametinget, Tromsø Museum – Universitetsmuseet og VAM. Men på sikt er det ønskelig at en del av materialet i bergkunstarkivet for eksempel kalkeringer, foto, og dokumenter blir gjort tilgjengelige for forskere, studenter og skoleelever, og andre interesserte via Internet. Selv om arkivet i stor grad vil bli digitalt, er det også behov for å samle papirkopier eller originaler ved VAM.

Bergkunstartivet vil inneholde både fotografier, digitale kalkeringer, 3D-skanninger, digitale kart, film/video/TV, skriftlig dokumentasjon, korrespondanse, sakspapirer, rapporter, forskningsresultater, litteratur om bergkunsten i Alta, omtale i media osv. Det er ønskelig at de forskjellige typer data som skal inngå i bergkunstartivet, kan registreres i samme database. VAM har valgt å bruke programmet "FotoWare Cameleon Standard" for registreringen. Dette programmet brukes også av blant annet universitetene, Riksantikvaren og Miljøverndepartementet. Riksantikvaren og universitetene bruker hovedsakelig programmet til bildearkiv. Programmet har gode søkemuligheter på den informasjonen som er registrert.

Ved katalogisering i bergkunstartivet må en relatere alle data til Askeladdens lokalitets- eller enkeltminne-ID og dermed gjøre det mulig å kryssrelatere de to databasene i fremtiden.

Bergkunstdatabaser i utlandet

I Sverige er man i gang med å bygge opp en nasjonal og digital bergkunstdatabase, SHFA, (SvensktHällristningsForskningsArkiv) i regi av Riksantikvarieämbetet. SHFA har valgt å utvikle en egen programvare fra bunnen av og dette gjøres ved Universitetet i Göteborg. Bergkunstdatabasen skal inneholde all dokumentasjon som er gjort på helleristninger i Sverige. Dette er en enorm oppgave. Mye tid har vært brukt på å kartlegge omfanget av materialet og man er nå i gang med å digitalisere dette. Databasen er ikke ferdig utviklet, men man har begynt å legge inn data. Databasen vil bli delvis tilgjengelig for publikum, mens en del bare vil være tilgjengelig for forskere og forvaltere. Databasen skal knyttes opp mot den svenske forminnedatabasen.

Sør-Afrika er ett av landene i verden som har mest bergkunst og der noe av den viktigste forskning på denne type kulturminne er gjort. I Sør-Afrika er det bygd opp et digitalt nasjonalt arkiv for bergkunst, SARADA. Alta, og Norge har hatt samarbeid med Sør-Afrika blant gjennom arrangement av bergkunstkonferansene ACRA/SACRA. Bergkunstnettverkets arbeidsutvalg ønsker at virksomheten på sikt skal ha en tydeligere internasjonal orientering. Arbeidet med dokumentasjon av bergkunst i Norge vil kunne ha nytte av å bruke erfaringer fra blant annet Sverige og Sør-Afrika.

BERGVERK

Bergverksnettverket ble opprettet i 2003 med Norsk Bergverksmuseum som hovedansvarlig museum og består i dag av 18 formelle medlemmer, i tillegg til flere assosierte.

Innsamling:

I avtalen for Bergverksnettverket står det av nettverket skal arbeide med å legge til rette for nasjonal arbeidsdeling og samordning, blant annet innenfor innsamling og dokumentasjon. En felles plan i nettverket for dette arbeidet foreligger ikke i dag. Ved siste møte i nettverket på Røros i september 2009, nedsatte nettverket ei arbeidsgruppe som skal komme med konkrete forslag til det videre arbeidet til neste

møte i september 2010. Arbeidsdeling og samordning vil være et tema for arbeidsgruppa.

Dokumentasjon:

Nettverket har gjennomført flere dokumentasjonsprosjekter. De fleste er bilaterale mellom Norsk Bergverksmuseum og et annet medlemsmuseum. Av prosjekter som er under arbeid kan nevnes:

- ”Opprednings- og utskipningsanlegget på Åga” og ”Bergverksdrift i Altermark Talkgruve”, nettverksprosjekt i samarbeid med Helgeland Museum avd. Rana Museum.
- ”Gruvedrift i Sokndal gjennom 140 år”, nettverksprosjekt sammen med Dalane Folkemuseum og støttet av Norsk Kulturråd. Dokumentasjonsrapporten om Titanias gamle anlegg på Sandbekk ble ferdigstilt 2008. Arbeidet med Titanias nye anlegg på Tellnes videreføres og dokumentasjonsrapporter er under klargjøring.
- ”Bergverksdrift i etterkrigstiden – et intervjuprosjekt” er støttet av Norsk Kulturråd. Prosjektet skal gjennom intervjuer dokumentere praksis, erfaring og kunnskap primært hos bergingeniører, men også andre bergverksansatte, fra tiden med gjenoppbygging og konsolidering av norske bergverk fra 1950-tallet og framover. Prosjektet involverer flere nettverksmuseer.

BOTANISKE HAGER

Statusrapport *Bevaring av utrydningstruede planter*

ABM-utvikling stilte kr 100 000 til disposisjon for prosjektet i 2009. Nettverket vedtok å fordele kr 15 000 til hver av de seks botaniske hagene i nettverket, øremerket innsamling av frø til den nasjonale frøbanken for utrydningstruede planter i Oslo, totalt kr 90 000. Til drifting av frøbanken ble det fordelt kr 10 000 ekstra til Botanisk hage i Oslo.

Ved utgangen av september er rapportert at det er samlet frø av 10 arter som er kritisk truet, 17 arter som er sterkt truet, 15 arter som er sårbare og 36 arter som er nær truet (ulike truetetskategorier i henhold til Norsk rødliste 2006). Disse innsamlingene utgjør 20 % av de planteartene som er oppført som utrydningstruede i Norge per i dag. Samtlige hager i nettverket har bidratt i større eller mindre grad, men alt materialet er foreløpig ikke innrapportert, og innsamlingsarbeidet er ikke avsluttet for i år. Sluttdato for årets prosjekt er 1. desember.

For at frøene skal beholde spiredyktigheten i frøbanken, er det viktig at frøene er modne under innhøsting. Det har gått med mye tid til å reise flere ganger til spesiell lokaliteter for å følge med på modningsprosessen. Modningen har dessverre blitt forsinket på grunn av dårlig vær mange steder i landet denne sommeren. Derfor er frøinnsamlingen fortsatt ikke avsluttet ved utgangen av september. I Sør-Norge var for eksempel været i august dårlig for frømodningen, men en usedvanlig fin

september har lagt grunnlag for at flere arter langsomt, men sikkert, setter frø. Først i slutten av oktober vil vi ha full oversikt

BYGG

Byggnettverket har heilt frå etableringa av nettverket (2003) hatt eit særleg fokus på dokumentasjon. Med støtte frå ABM-utvikling har vi gjennomført prosjektet "Kjeldeskaping og kunnskapsoppbygging i bygningsvernet" som m.a. førte til utarbeiding av ei handbok i dokumentasjon av bygningar. Byggnettverket deltar i førebuingane av eit arbeid for å inkludere den løpande dokumentasjonen av bygningsarbeid på musea i PRIMUS.

Den generelle utfordringa er at kvaliteten på dokumentasjon av bygningane til musea har vore varierende, og at det arbeidet som er blitt utført på bygningane etter at dei er blitt museumsbygningar i mange tilfelle heller ikkje har vore fullgodt. Vi arbeider for at dokumentasjon skal bli ein integrert del av det arbeidet som går føre seg med vern, vedlikehald og restaurering av bygningar.

Musea har tradisjonelt samla på bygningar som ut frå ulike utvalskriterium er viktige for sitt distrikt. Gjennom fokuset på dokumentasjon ønskjer vi å fremje interessa for også å atterreise, dokumentere og vidareføre dei lokal handverkstradisjonane som er knytte til bygningsarven i ulike delar av landet. Det er store variasjonar i materialval, verktøybruk og utføring av arbeidet, også innafor geografisk avgrensa område. Dette mangfaldet er viktig om vi skal kunne drive eit truverdig bygningsvern.

Arbeidsdelinga mellom musea i Byggnettverket handlar såleis om å dokumentere og formidle kunnskap om lokale variasjonar i byggeskikken. Etter kvart som dokumentasjonen får eit omfang og ein kvalitet som er tilfredsstillande, vil materialet gi grunnlag for forskning på ulike problemstillingar knytt til bygningsarven.

Ut over dette har Byggnettverket tatt opp ei rekke ulike tema. Nettverket har ein flat struktur og jobbar desentralisert. Det vil seia at medlemmane i nettverket tar på seg å arrangere nettverksmøte etter tur, og legg opp program som delvis bygger på ønskje frå nettverket, og som delvis er knytt til oppgåver og problemstillingar som museet arbeider med. T.d. hadde nettverksmøtet i Setesdalen i haust sopp og roteskader som tema. På denne måten får nettverksmedlemmane ei brei orientering om arbeidsområdet, dei blir kjente med dei ulike musea og det blir knytt viktige kontaktar i forhold til den kompetansen som finst på medlemsmusea.

FISKERI- OG KYSTKULTUR

Nettverket for fiskerihistorie og kystkultur er involvert i større fellesprosjekt knyttet til kartlegging og dokumentasjon, og vi arbeider for å utvikle en felles kunnskapsplattform for dokumentasjonsarbeidet, fra innsamling, via registrering og bevaring til utstillinger og annen formidling.

I løpet av den korte tiden nettverket har vært i virksomhet har det blitt igangsatt flere fellesprosjekt knyttet til innsamling og dokumentasjon. Per i dag pågår prosjektene "Naturisen og det moderne gjennombruddet", "Fartøyvern på museum" og "Fiskeredskaper, klassifisering og nasjonal komperasjon". Dette er alle dokumentasjonsprosjekt, men siden sistnevnte peker frem mot en nasjonal innsamlingsstrategi velger vi å framheve dette i denne kortfattede rapporten.

Nettverket har siden 2007 arbeidet med prosjektet "Fiskeriredskaper, klassifikasjon og nasjonal komperasjon". Ved delprosjektene blir ulike aspekt av gjenstandsarbeid og dokumentasjon ivaretatt, slik som kartlegging, registrering, produksjon og utprøving (handlingsbåren kunnskap), og ikke minst arbeidet med å utvikle felles standarder innen nomenklatur og klassifisering. Her er delprosjektet "Registrering og klassifisering av fiskeredsaker Outline" særskilt viktig. Prosjektet har hatt Museum Vest og Museum Nord som hovedaktører, men med utviding i 2009, slik at syv av 20 medlemmer i nettverket er direkte involvert som partnere. Gjennom prosjektet arbeider vi for å skaffe en nasjonal oversikt over innsamlede fiskeredsaker, samtidig som vi utvikler et felles verktøy for klassifisering og nomenklaturbruk.

Innenfor prosjektperioden er det lagt vekt på å trekke inn samarbeidspartnere fra ulike fiskeriregioner, slik at vi fra 2009 har hatt aktive partnere fra Finnmark, Nordland, Sunnmøre, Hordaland, Rogaland, Vest-Agder og Østfold. Arbeidsinnsatsen har både gått på kartlegging av regionale samlinger og på innsamling av lokale begrep, ord og uttrykk knyttet til fiskeredsaker. Det sistnevnte representerer nødvendige immaterielle kulturminne som utgjør et viktig tilfang til gjenstandsdokumentasjonen, men som også vil være viktige supplement til den felles nomenklaturen.

2010 er siste året for redskapsprosjektet i sin nåværende form, men sentrale deler av arbeidet vil bli videreført innenfor nettverket. Før innsending og publisering av sluttrapporten for prosjektet september 2010 vil sentrale deler av denne bli diskutert innen nettverket som helhet, da med vekt på å utvikle en nasjonal innsamlingsplan. Dette tilsier at den viktige diskusjonen om findeling og dermed operasjonalisering av Outline konkluderes, og at det i tilknytning til dette blir utviklet en fellesmal for relevante emneord i primus. En del av denne diskusjonen vil skje i forbindelse med fellessamlinger, men vi vil også ha temaseminar om registrering, primus og klassifisering. Som et ledd i dette arbeidet vil det trolig også bli innført en hospiteringsordning mellom flere av nettverksmuseene, og det er planer om i fellesskap å utvikle en vandretstilling med vekt på fiskeredsakskulturer. Ventelig vil de erfaringene som blir høstet innenfor fiskeredsaksprosjektet sammen med de andre fellesprosjektene ha en solid overføringsverdi til annet gjenstands- og innsamlingsarbeid og nye fellesprosjekt innenfor nettverket.

HERREGÅRDER

Herregårdsnettverket har på nåværende tidspunkt ikke en samlet plan, eller rolle når det gjelder innsamlingsarbeid i de kulturhistoriske museene med ansvar for en herregård, eller storgård. Dette har hovedsakelig to grunner.

Nettverket har til nå fungert som et forum for å utveksle informasjon, og for å kunne diskutere restaureringsmessige eller andre ofte kompliserte spørsmål med kollegaer som jobber med samme type problemstillinger, eller er ansvarlig for lignende anlegg. Nettverket har også flere forskere, og andre private herregårdseiere knyttet til seg fordi vi ser at det er et stort behov for forskning på vårt område, og fordi vi deler de samme utfordringene som de private herregårdseierne har. Vi har mye nytte av tilsvarende nettverk i Norden. Vi er dessuten i startgroen for et samarbeid om en felles vandrerutstilling.

Den andre kanskje viktigste årsaken for en manglende innsamlingsplan i vårt nettverk er trolig at flere av herregårdene som forvaltes av museer kom inn i museumsdriften som komplette anlegg, med både hus og inventar. For disse anleggene er det ikke behov for store innsamlingsarbeider. For de resterende anleggene som mangler inventar jobbes det på de enkelte museene med å samle inn inventar med en lokal tilknytting.

Vi har likevel eksempler på at vi hjelper hverandre med å finne inventar eller kunst som er interessant for noen av de andre i nettverket. Siste eksempel på dette er at Larvik Museum ervervet et portrett av Gyldenløve etter tips om at dette portrettet var til salgs fra nettverket.

KULTURLANDSKAP

Når det gjeld kort rapport om arbeidet i nettverket viser vi til oppsummeringa i Stortingsmelding 49.

Deltakere: 30 museer og andre institusjoner

Mål og aktiviteter: Nettverket skal stimulere til samarbeid mellom museum og institusjoner i Norge for å utvikle kompetanse på kulturlandskap. Nettverket har som mål å skape møteplasser for samarbeid og utvikling, og ta vare på kulturlandskapene som har viktig natur- og kulturhistorisk verdi. Etter første møte i nettverket i 2004 ble det laget en felles handlingsplan som fastslo at nettverkssamlinger med vekt på kompetansebygging skulle være sentralt i arbeidet. Nettverksansvarlig har lagt til rette for to samlinger i året, en hovedsamling og et arbeidsmøte med smalere tema. I 2005 ble det gjort et kartleggingsarbeid finansiert av ABM-utvikling for å få oversikt over hva museene hadde av kulturlandskap og kompetanse. Resultatet ble en informasjonsbase for kulturlandskap på museum som gir oversikt over

KVINNEHISTORIE

Hovedansvarlig museum: Kvinnemuseet

Deltagere: Helgeland Museum, Trondheim Kunstmuseum, Bergen Museum, Norsk Filminstitutt – Filmmuseet, Glomdalsmuseet

Etablert i 2004

Rapport om innsamling og dokumentasjon

I 2007 begynte arbeidet med *Dokument hundre kvinner* som involverer alle de seks deltagende museene i nettverket. Prosjektet går ut på å intervju hundre kvinner over 70 år om deres liv og erfaringer. Hvert museum velger ut sine kvinner ut fra sitt spesialområde og nedslagsfelt. Kvinnene blir kontaktet på forhånd, og får informasjon om prosjektet. De blir samtidig bedt om å velge ut noen gjenstander og noen fotografier som betyr noe for dem, som så fotograferes og skannes av museets folk. Intervjuene blir tatt opp på bånd som så skrives ut. Intervjueren har med seg en spørreliste som en egen huskeliste for seg selv, men denne følges ikke slavisk.

Kvinnene får tilsendt det utskrevne intervjuet for godkjenning. Det innsamlede intervjumateriale blir oppbevart på hver enkelt institusjon, og kopier av hele materialet om alle de hundre kvinnene vil bli oppbevart samlet på Kvinnemuseet.

Tematisk er kvinnene fordelt slik på hvert enkelt museum:

Helgeland Museum intervjuer kystkvinner, Trondheim Kunstmuseum intervjuer kvinnelige kunstnere, Bergen Museum intervjuer kvinner innen akademia, Norsk Filminstitutt – Filmmuseet intervjuer kvinner innen film, Glomdalsmuseet intervjuer innvandrere- og minoritetskvinner og Kvinnemuseet intervjuer kvinner i innlandet og innenfor tema som ikke fanges opp av de andre, som kvinner innen politikk og næringsliv.

Dokument hundre kvinner er et innsamlings- og dokumentasjonsprosjekt som er støttet av ABM-utvikling med 500.000 kroner over tre år. Prosjektet vil bli avsluttet innen 31.12 2010.

Da begynner fase II som blir å formidle dette interessante dokumentasjonsmaterialet. Det planlegges en bokutgivelse, nettutstillinger og vandretstillinger. Materialet er også tilgjengelig for forskere og studenter.

Det er et uttalt ønske at *Dokument hundre kvinner* skal inspirere andre museer, historielag og privatpersoner til å intervju kvinner i sitt nærmiljø og familiekrets. Det er viktig å samle inn kvinnehistorier fra flest mulige kvinner mens det ennå er tid.

Status for arbeidet i nettverk for industri- og teknologihistorie

Nettverket for industri- og teknologihistorie ble innledet med en konferanse i mars 2003 der det ble lagt planer for det videre arbeidet i nettverket. Under møtet ble det besluttet at nettverket skulle konsentrere seg om et prosjekt knyttet til industriutvikling og avindustrialisering i Norge i perioden fra 1950 til i dag. Begrunnelsen for dette var at museene som deltar i nettverket i stor utstrekning tidligere hovedsakelig har fokusert på industrialiseringsprosesser og den tradisjonelle industriens glanstid, mens den moderne utviklingen i stor grad har blitt ignorert. Nettverket nedsatte en arbeidsgruppe bestående av representanter fra Akershusmuseet, Moss by- og industrimuseum (Østfoldmuseene), Norsk Industriarbeidermuseum og Norsk Teknisk Museum som utarbeidet en søknad til ABM-utvikling om penger til en nettportal for det videre arbeidet i nettverket. Nettstedet industrimuseum.no ble utviklet og er tatt i bruk som felles arbeidsplattform for nettverket. Nettstedet skal være en informasjonskanal mellom de deltagende museene, men også ut mot et bredere publikum. På nettsidene legger museene ut informasjon om industrihistorie og fysiske industriminne med fokus på industrier som har vært i virksomhet i etterkrigstiden. Nettstedet lanseres formelt i desember 2009. Det er allerede lagt ut et omfattende materiale på nettsiden, men arbeidet med å fylle sidene med informasjon vil først ta til for fullt fra 2010. Nettverket har i liten grad hatt fokus på samlingsforvaltning og innsamlingspolitikk i nettverksarbeidet. Vi har ikke oppfattet at det har ligget føringer fra myndighetene om at nettverkene skulle fokusere spesielt på dette. Nettverket har derfor i hovedsak arbeidet med prosjekter knyttet til dokumentasjon, forskning og formidling. Nettportalen industrimuseum.no skal blant annet brukes for at museene kan utveksle informasjon om hva de ulike institusjonene har bevart fra industribedriftene som det legges ut informasjon om. Dette omfatter både informasjon om gjenstander, fotografisk materiale og arkivmateriale. På sikt vil portalen dermed kunne gi nettverksmuseene (og publikum) kunnskap om hva som er bevart av materiale fra

etterkrigstidens industri. Dette vil igjen kunne forhindre parallell innsamling og gjøre det mulig med en ansvarsfordeling mellom museene.

Nettverket har avholdt konferanser to ganger i året siden oppstarten i 2004. Møtene har i hovedsak vært lokalisert til museer som deltar i nettverket. Møtene har blitt holdt sammen med Nettverk for arbeiderkultur, ettersom mange museer er medlem i begge nettverk. Hver konferanse har som regel hatt et hovedtema, valgt enten ut etter ønske fra medlemsmuseene eller ut fra de enkelte møtenes lokalisering. Nettverket har for eksempel hatt møte i Horten-Moss med skipsbyggingsindustrien ved Oslofjorden som tema og møte i Mo i Rana med fokus på jernverkshistorien. I 2009 har nettverket hatt møte ved Norsk Teknisk Museum i mai hvor nettverksmøtet fant sted i forbindelse med en åpen konferanse i tilknytning til Kulturminneåret 2009, og et møte på Rjukan i oktober hvor nettverket fikk innblikk i og fikk sett kulturminnene etter Norsk Hydros virksomhet. Nettverket har kun hatt en konferanse som var spesielt fokusert på samlingsrelatert arbeid. Et nettverksmøte i Sandefjord i 2006 hadde bevaring av industrielle og tekniske arkiver ved museene som tema. Til møtet hadde nettverket invitert deltakere fra ABM-utvikling, Riksarkivet og Vestfold Fylkesarkiv til å innlede om temaet.

LITTERATUR

Litteraturnettverket har samling nr. 4 i februar 2010. Då drøftar nettverket for første gong i full breidd korleis musea kan samarbeide gjennom nettverket om samlingsforvaltning. Dette notatet er utforma i samarbeid med Ivar Roger Hansen, som også møter på seminaret frå nettverket.

1. Særmerkte gjenstandstypar

I eit forvaltningsperspektiv kan vi altså trekkje nokre sirklar rundt den litterære teksten, avskrifter og utgåver. Kva desse sirklene skal romme, er avhengig av historisk kontekst og individuelle særdrag hos dei aktuelle forfattarane. I større grad enn andre museum arbeider dei litterære musea med desse særmerkte gjenstandstypane:

- Trykte skrifter
- Arkivalia: manuskript, brev
- Bruksgrafikk (bokomslag, plakatar, reklame m.m.)
- Lydopptak av forfattarar (truleg lite som ikkje finst i NRK eller Nasjonalbiblioteket)

Pliktavleveringa fører til at i prinsippet alt trykt materiale av typen bøker blir samla i Nasjonalbiblioteket. Det som finst av unika i musea, vil mest vere gjelde eldre skrifter og signerte skrifter. For digitalt publisert materiale skal også Nasjonalbiblioteket ha alt, i prinsippet.

Kor tilgjengeleg dette materialet er, er ei anna sak. Temasamlingar av publiserte skrifter vil difor framleis vere relevant samlingsforvaltning for mange litterære museum. Det er relevant å ha tilgjengeleg for publikum Sigrid Undsets eller Ivar Aasens boksamling. Likeins er det svært relevant å kunne vise e stor samling av utgåver av skriftene til Petter Dass eller Knut Hamsun.

Stoff frå aviser og periodika i form av intervju og reportasjar blir berre i liten grad fanga opp og gjort tilgjengeleg for eit allment publikum. Den kommersielle databasen Retriever (Schibsted) dekkjer jamt fleire aviser, og digitalisering av VG i

søkbart pdf-format er i arbeid. Avisartikkelen som objekt, ”original”, blir her borte. Å vise eit avisklipp er noko heilt anna enn å vise eit tekstutdrag som løpande tekst på A4-papir.

2. Litteratur-omgrepet

Utbygginga av det norske museumssystemet tok til i eit tidsrom prega av eit romantisk kunstsyn. Dette etablerte etter kvart eit skarpt skilje, også hierarkisk, mellom skjønnlitteratur og sakprosa. Difor har vi ein del litterære museum knytt til skjønnlitterære forfattarar eller forfattarar som markerte seg tungt i begge desse typene litteratur, medan minne etter sakprosaforfattarar i beste fall blir knytt til det allmennhistoriske. Å halde oppe eit slikt skilje i dag, og med det melde store delar av den norske skriftkulturen ut av litteraturen, er meiningslaust. Derimot er det legitimt å meine at nokre typar tekstar er meir verdfulle enn andre, av ulike grunnar.

Problemstillingane nedafor er like relevante for begge typene litteratur.

3. Manuskriptproblemet

Autentisiteten er under press. Den litterære samtidsdokumentasjonen, iallfall den som gjeld den skapande og formande prosessen, kan på kort tid bli mangelfull. Med ikt er det handskrivne eller maskinskrivne manuskriptet i ferd med å bli rein historie.

Digitale manuskript er no standarden. Likevel finst det enno interessante handskrifter.

Jan Kjærstad har selt alle sine digitale manusversjonar m.m. til Wergeland-trilogien til Nasjonalbiblioteket for 200 000 kr. I kva grad dette er med og set ein standard for kva forfattarar vil gi frå seg mot ein bestemt pris, er for tidleg å seie. Ein forfattar som venta lenge med å gå over til pc, var Kjartan Fløgstad. Å kunne studere den overgangen er i seg sjølv eit svært interessant tema.

Forfattarane arbeider på ulikt vis, men framleis bruker mange av dei små (eller store) notatbøker som dei har med seg både her og der. Dette gjeld til dømes Ragnar Hovland og Lars Amund Vaage. Å sikre slikt materiale er uhyre viktig. Aina Basso debuterte med ein ungdomsroman i 2008. Ho er døme på forfattaren som bloggar, og som varsla den debuten i bloggen sin lenge før forlaget hadde gjort det. I den grad litteraturen blir til mellom notatbøkene og bloggane, må litterære museum vere obs på dette varierte skriverommet.

Og kva då med den sms-en som blei til ei setning i ein roman?

Er dette manusproblemet stort for skjønnlitteratur, er det endå større for sakprosa. Ivar Aasen-tunet forvaltar førebels eit slikt materiale etter historikaren Jostein Nerbøvik.

Det manglar standardisert og allment tilgjengeleg informasjon om kva dei litterære musea har av slikt materiale.

Forlagsarkiva er generelt dårlege, iallfall for tida før 1970-åra eller så. Det har fleire forlagshistorikarar fått merke, t.d. Nils Kåre Jacobsen då han skulle skrive om Gyldendal-forleggjaren Harald Grieg. Truleg har mange forlag framleis svake rutinar for arkivering av reklamemateriell. Det same gjeld siste versjon av forfattarens manuskript.

4. Tekstkritiske utgåver

Dette spørsmålet var oppe alt på samling nr. 1 i Litteraturnettverket. Fleire museum forvaltar mykje kunnskap om tekstkritiske spørsmål, og edisjonsfilologi. Denne kompetansen blir lite utnytta av eksterne instansar i dag, t.d. media.

Det største norske edisjonsfilologiske miljøet det siste tiåret har vore *Henrik Ibsens skrifter*. Det miljøet går i oppløysing ved årsskiftet 2009/2010. Norsk kulturråd

har føresett at det blir arrangert eit seminar for erfaringsoverføring og kunnskapsformidling før prosjektet blir avslutta.

5. Tekstkompetansen

Litterære museum og bibliotek har mykje den same kompetansen på eitt punkt: kjennskap til enkelttekstar. Både bibliotek og museum får mange spørsmål frå publikum om kva ei verselinja skriv seg frå, når ein bestemt tekst blei publisert, kva som er korrekt versjon, m.m. Å praktisere edisjonsfilologiske prinsipp blir her ei viktig oppgåve også for museum, t.d. at det er forfattarens første eller siste versjon som gjeld.

6. Resepsjonshistoria

Materialgrunnet for resepsjonshistoriske arbeid er særleg kritikk, meldingar og alle typar dokumentasjon av korleis litterære tekstar er blitt brukte. Når Jakob Sande i ei novelle fortel at det blir sunge ei vise av Petter Dass, er det ein relevant dokumentasjon på linje med at Sivert Aarflot i Ørsta eller Ivar Kleiven i Vågå fortel om kva plass religiøs litteratur hadde i dagleglivet.

7. Forfattarstadene

Forfattarlivet har endra seg. Med det endrar også posisjonen seg for diktarbustaden, forfattarhuset, skrivehytta. Knut Hamsun reiste mange stader for å skrive. Det gjer også svært mange av forfattarane i dag. Faglitterære forfattarar har gjerne studieopphald ved lærestader i utlandet. Skjønnlitterære forfattarar arbeider også i meir tidstypiske former, og der blir bustadhuset gjerne mindre viktig. Dikterheimen har altså truleg ein lågare status no enn tilfellet er med Alstahaug, Aulestad, Arbins gate, Knudaheio, Kolbotnen, Labråten, Nørholm, Bjerkebekk. Samstundes er stader framleis relevante når spørsmål om identitet melder seg, språkleg, kulturelt m.m. Kva slags forfattarstader som bør vernast fram ettertida, er ein diskusjon ingen har opna til no.

8. Frå dokumentasjon og forskning til formidling

Litteraturnettverket har til no drøfta mest moglege samarbeidsprosjekt innanfor formidling, t.d. i form av vandreutstillingar. Det ser førebels ikkje ut til at desse prosjekta representerer grunnleggjande nye problemstillingar om samspelet mellom dokumentasjon, forskning og formidling. Her er musea etter kvart lommekjende. Trur vi.

LUFFTFART

I det luftfartshistoriske nettverket inngår det flere aktører med forskjellige organisasjonstyper. Vi har museer, del av museer (f eks flyavdelingen i Teknisk Museum), foreninger, restaureringsgrupper, historielag og veteranflyger. Ingen er knyttet opp med formelle avtaler. Men Norsk Luftfartsmuseum har samarbeidsavtaler med Forsvarets museer/Luftforsvarsmuseet og Avinor museum – ettersom disse museene sammen med Stiftelsen Norsk Luftfartsmuseum ”produserer” det som til daglig heter Norsk Luftfartsmuseum. Alt etter Regjeringens og Stortingets intensjoner.

Nettverket er altså formelt løst sammensatt, men virker godt sammen da aktørene ønsker å være en del av nettverket.

Det skjer et samarbeid på tvers i nettverket. Mye går ut på å samle deler til fly som restaureres. Her samarbeider aktørene godt. Noen formelle avtale for å samle inn gjenstander, arkiv eller annet til museene finnes ikke. Norsk Luftfartsmuseum har en innsamlingsplan som er vedlagt.

For å holde sammen nettverket og for å formidle informasjon til og få informasjon fra nettverket arrangeres et årlig Fagseminar i to dager. Det arrangeres i Bodø annethvert år og ute i landet år annethvert år. Som nasjonalt museum skal vi virke i hel landet og dette er en måte å gjøre det på. Så langt har vi besøkt Forsvarets flysamling Gardermoen og Flyhistorisk Museum Sola. Neste år er vi på Kjeller med Kjeller Flyhistoriske Forening som assisterende arrangør. Det er en god måte for å involvere deler av nettverket vårt i så vel arrangementet som i programmet.

Et mer spisset seminar for det luftfartshistoriske nettverket er flylitterært seminar som nå har arrangert i tre år. Til dette seminar kommer forfattere, skribenter, fotografer, illustratører, forleggere, flybokssamler og mange flere. Hensikten er å stimulere til forskning og bokutgiving av luftfartshistoriske bøker, samt å være en møteplass diskusjonsforum for de interesserte.

I tillegg til dette gis det ut et magasin – ”Flyhistorie – Norsk luftfartshistorisk magasin”. Bladet kommer ut fire ganger per år og er en annen måte å ”konversere” med nettverket vårt. Redaksjonen er sammensatt av kun frivillige i nettverket. Avhengig av hvordan man teller er vi 25 medlemmer i nettverket. Av disse er omtrent 7 museer. De andre er luftfartshistoriske foreninger, historielag, restaureringsgrupper, veteranflyger og noen mer.

Norges luftfartshistoriske miljø

NORSK LUFTFARTSMUSEUM

- Luftforsvarsmuseet
- Avinor Museum
- Norsk Luftfartsmuseum
- Forsvarets Flysamling Gardermoen
- Stiftelsen Militærhistorisk Forum Østlandet (SMFØ)
- Norsk Teknisk Museum (Oslo)
- Flyhistorisk Museum Sola (Stavanger)
- SAS Museet (Gardermoen)
- DNL/SAS historielag
- Braathens SAFE historielag
- Starfighterens venner (Bodø)
- RAFA – Royal Air Force Association Luftmilitært Samfunn
- Luftfartshistorisk forening Tromsø
- Hålogaland luftfartshistoriske forening (Narvik)
- Bodø Luftfartshistoriske forening
- Nord-Østerdal Fly- og Militærhistorisk Forening (NØFMF) (Tolga/Røros)
- Kjeller Flyhistoriske Forening
- Foreningen for luftfart i Telemark
- Jarlsberg Fritidssenter
- Operasjon Skua
- Warbirds of Norway
- Dakota Norway
- Russian Warbirds of Norway
- Flyveterangruppen i Nedre Romerike flyklubb – Kjeller
- Scandinavian Historic Flight

DaFU konferanse 14.11.2009 8

MAGASIN OG BEVARING

Sverresborg Trøndelag Folkemuseum er ansvarlig for koordinering og utvikling av Nasjonalt Nettverk for magasin og bevaring. Dagens situasjon for mange museer og

arkiv viser at de er i en fase med planlegging og realisering av ulike former for magasinbygg og magasinløsninger.

Viktige punkt i handlingsplanen for Nettverket er å bidra til kunnskapsutvikling på dette feltet ved å etablere seminarer og kurs, med blant annet deltakelse/foredrag av norske og nordiske eksperter på området. På samme måte er det av stor betydning å arrangere studiereiser for utvikling av kunnskap og utveksling av erfaring om museumsmagasiner, både i Norge og Norden/utlandet ellers. Svært verdifull er også den løpende oppdatering og erfaringsoverføring som foregår mellom nettverkets medlemmer på samlingene.

MANGFOLD

Mangfoldsnettverkets fokusområder

Nettverk for minoriteter og kulturelt mangfold (Mangfoldsnettverket) ble etablert høsten 2006 med Oslo museum som ansvarsmuseum. Nettverket består av 21 museer spredt over hele landet og har en relativt stabil medlemsmasse. Nettverket har til formål å styrke arbeidet med minoriteter og kulturelt mangfold i det norske museumslandskapet. Vår visjon er å gjøre nettverket i seg selv overflødig. Med det mener vi å arbeide mot et kultur-Norge, og et samfunn, der minoritetenes plass er like selvfølgelig som majoritetens.

Siden oppstarten av nettverket har fokuset vært rettet mot kompetanseheving og rekruttering. De første tre nettverkssamlingene belyste temaer som; minoritetsforskning, dokumentasjon, forskningsetikk, kulturell selvforståelse og andre viktige temaer knyttet til minoritetsarbeid i museene. Siden mangfoldsåret 2008 har nettverkets oppmerksomhet vært rettet mot rekruttering av personer med minoritetsbakgrunn til museumsfeltet, og vi har nylig avsluttet det første året i rekrutteringsprogrammet *Mangfold i museene*. Vårt mål med dette prosjektet er å få flere personer med minoritetsbakgrunn inn i faglige stillinger på museene, slik at minoritetenes egne fortolkninger blir inkludert som et viktig perspektiv i virksomhetene. Dette må sees på som en del av museenes kompetanseheving.

Mangfoldsnettverkets prioritering av arbeidsoppgaver knyttet til kompetanseheving og rekruttering har medført at områdene innsamling og dokumentasjon er blitt viet liten oppmerksomhet. Nettverket har i dag ingen egen plan for dette.

Innsamling og dokumentasjon

Det er liten tvil om at et faglig nettverk kan være et egnet utgangspunkt for en samlet nasjonal plan for innsamling og dokumentasjon på minoritetsfeltet. I denne forbindelse kan det nevnes at nettverket presenterte og drøftet det store dokumentasjonsprosjektet *Norsk i går, i dag, i morgen*, som ble gjennomført av Norsk Folkemuseum og IKM, med tanke om at nettverket kan være en viktig bidragsyter i videreføring av arbeidet med dokumentasjon av innvandringshistorien til Norge. Mangfoldsnettverket har nå søkt om midler til å gjennomføre en nasjonal vandretstilling under tittelen *Spor på stedet*, der utstillingen er sammensatt av lokale historier om personer som har satt spor etter seg i et lokalmiljø. Gjennom et slikt tiltak

vil det være mulig å sette fokus på dokumentasjon av historier og innsamling av symbolgjenstander som ledsager historiene.

En tilbakevendende problemstilling er *hva* vi skal samle inn, i *hvilken sammenheng* skal vi samle de inn og *hvem* skal avgjøre hva som skal inn i museets samlinger? For mange med migrasjonsbakgrunn vil den immaterielle kulturarven være en kilde til identitet og av stor betydning. Verdier, ideer, vaner, trosforestillinger, symboler og praksiser er en type kulturarv som representerer en kontinuitet og samtidig er i bevegelse. Den er mellom mennesker og nært knyttet til sosialitet og kulturelle prosesser. I et videre arbeid med innsamling og dokumentasjon vil det derfor være naturlig løfte fram dette perspektivet.

Mangfoldsnettverket har i dag ingen samlet strategi for innsamling og dokumentasjon på minoritetsfeltet og har således mye å ta fatt på i denne sammenheng. Vi ser derfor fram til ABMU-seminaret og håper å ta med innspill fra samlingen tilbake til nettverket for diskusjon og planlegging i det videre arbeidet.

MEDISIN

Medisinhistorisk museumsnettverk har som mål å styrke og utvikle medisinhistoriske museer og samlinger gjennom faglig utveksling og felles kompetansebygging. Nettverket arrangerer jevnlig samlinger og gir ut nyhetsbrevet *Kurven* som distribueres til ca. 80 ulike mottakere.

På en nettverkssamling tidligere i år var temaet status og videre planer på det medisinhistoriske museumsområdet i Norge. Mange av særlig de mindre sykehussamlingene rundt om i landet er mangelfullt dokumentert, og magasinert og lagret under utilfredsstillende forhold. I mange tilfeller foreligger det akutte behov for å sikre bedre oppbevaringsforhold for gjenstander. Det er et behov for å kartlegge hvilket medisinhistorisk materiale som foreligger, herunder gjenstander, men også andre kildetyper. Under de rådende forholdene ødelegges og kastes uerstattelig materiale ved norske sykehus og helseinstitusjoner på grunn av manglende oversikt. Gjennom arbeidet med Landsverneplan for helsesektoren har bygninger og hele institusjoner og bygningsanlegg av helse- og medisinhistorisk betydning, som er i statens eie, blitt kartlagt og vurdert i forhold til bevaringsverdi og vern. Vi ser behovet for en lignende kartlegging og dokumentering av den helse- og medisinhistoriske materielle kulturarven, innenfor de ulike delene av helse- og sykehusvesenet. Nettverket har startet et arbeid med å løfte frem og aktualisere psykiatrihistorie på museum og vil sammen med ABM-utvikling gå videre med arbeid på dette feltet.

Generelt er det også behov for et omfattende dokumentasjonsarbeid og for å innføre ensartede/felles registreringssystemer og for å legge for tilgjengeliggjøring av innholdet. Utover de nevnte dokumentasjonsprosjektene har man i nettverket diskutert felles registreringsrutiner for samlingene. Flere har begynt å bruke Primus som registreringsverktøy, eller i mangel av digitale løsninger adoptert programmets prinsipper slik at en overføring av data er mulig i fremtiden. Innsamling av muntlig kildemateriale og muntlige kilder har vært tematisert i nettverket. Det er en viktig og kanskje noe underprioritert oppgave for sykehusmuseer og sykehussamlinger å samle inn muntlig minnemateriale knyttet til yrkesutøvelse,

pleie og behandling, pasientopplevelser, bygninger og gjenstandsmateriale. Nettverket ønsker å fortsette å samle inn muntlig materiale.

Et felles nettverksprosjekt er *Uhørte stemmer og glemte steder – fortellinger fra utviklingshemmedes historie*. Dokumentasjonsprosjektet har fått støtte fra og deltar i ABM-utviklings satsing på BRUDD. Nettsiden www.institusjon.no ble lansert i 2008 og en vandreutstilling stod ferdig i september 2009 og skal vandre til 2011. Målet med bevaringsarbeidet er å tilgjengeliggjøre historisk materiale for forskning og for publikum i nåtid og fremtid. Prosjektet *Uhørte stemmer og glemte steder* har tydelig vist hvor fruktbart utadrettet virksomhet er for innsamlings- og bevaringsarbeidet. Gjennom nettsiden og vandreutstillingen har prosjektet blitt kjent og det har kommet til en rekke beretninger og nye intervjuobjekter. I tillegg til muntlig materiale har prosjektet mottatt verdifullt arkivmateriale som for eksempel omkring 300 dagbøker fra en kvinne som bodde på institusjoner for utviklingshemmede i store deler av sitt liv.

I det videre har ikke nettverket noen samlet innsamlingsplan, men de pågående samarbeidsprosjektene danner fokusområder som styrer innsamlingen. For øvrig arbeider vi med å heve den museumsfaglige kompetansen omkring samlingsforvaltningsarbeidet i nettverket.

MUSIKK

Ringve Museum inngikk i 2004 en avtale med ABM-utvikling om å være ansvarlig for et nettverk blant norske museer under temaet musikkinstrumenter og musikk. De langsiktige målene for nettverket er

- *å arbeide for hensiktsmessig ressursutnyttelse ved museer (komplettere hverandre / fordele ansvarsområder med mer).*
- *å stimulere til faglig utvikling av fagområdene musikk og musikkinstrumenter innen museenes arbeidsfelt.*
- *å skape informasjonskanaler.*

(Handlingsplan Musikknettverket 2004)

Arbeid med innsamling av gjenstander i nettverket

Musikkinstrumenter på norske museer er nylig kartlagt (rapport og register ferdig des 2009). Materialet kan ved siden av Digitalt Museum tjene som en veiviser for innsamlingsprinsipper av typebasert musikkmateriale. Preliminært viser materialet en dominans av gjenstander *før* år 1950.

Deltakende kulturhistoriske museer i nettverket er fremst opptatt av proveniensbasert materiale: Buskerud, Telemark, Hordaland (Hardanger og Voss) Møre & Romsdal, Oppland (Vestoppland & Valdres), Østerdalen, Trøndelag. Mellom regionene går per i dag uuttalte grenser for ansvar. Ringve kan gå in å komplettere innsamling dersom ressurser mangler i regionen, eller om materialet anses å ha nasjonal interesse.

Ringve samler også aktivt inn typebaserte musikkinstrumenter av riksinteresse (se vedlegg 1); Rockheim samler aktivt inn type- og proveniensbasert materiale innenfor genren rock/pop etter 1956. Teknisk museum har – nylig, under en avgrenset periode innfor en utstilling – samlet musikkteknologisk material fra 1900-tall. Løse

diskusjoner føres i dag mellom Ringve, Teknisk museum og Rockheim om eventuell oppdeling av ansvarsområde.

Arbeid med rollefordeling, arkiv- og biblioteksmateriale

Det finnes to etablerte nettverk for innsamling av musikkarkivmateriale: *Arkivnettverket* (Nettverk for norske folkemusikkarkiv) og *Nasjonalt arkivnettverk for rock og pop* (koordineres av Nasjonalbiblioteket). Begge fordeler ansvar geografisk. På biblioteksiden finnes Norsk musikkbiblioteksforening.

Målsetning 2010-2012

- Deltakende kulturhistoriske museer i nettverket fra alle øvrige regioner / fylker for ansvarsfordeling ved innsamling. Utarbeiding av formelle retningslinjer for ansvarsfordeling.
- Oversikter av musikkrelatert gjenstandsmaterial, kunstnerhjem etc som underlag for rammer til innsamlingsplaner samt til andre nettverksbaserte oppgaver.
- Avklaring av innsamlingsplaner mot (og integrering av) nasjonale planer for innsamling innenfor musikkarkiv og –bibliotek, samt initiering av samarbeidsprosjekter kring søkning i databaser, registrering etc.

SAMISK

Viser til Deres innbydelse til seminaret den 30. november 2009 om ”Nettverkens rolle i samhandling og arbeidsdeling ved innsamling i kulturhistoriske museer”. I forkant av seminaret ønsker dere en kort rapport om nettverkets arbeid med planer for innsamling og dokumentasjon.

Nasjonalt samisk museumsnettverk besluttet på møte i juni i Tromsø å arbeide med samlingsforvaltning som nettverkets første fellesprosjekt. Nettverkets seminar den 19.-20. 11. 2009 omhandlet i sin helhet temaet samlingsforvaltning og ulike problemstillinger knyttet til dette. På bakgrunn av foredrag og diskusjoner på seminaret, ble det enighet om at prosjektet deles i to deler, utarbeidelse av retningslinjer for samlingsforvaltning for museene, og utvikling av samlingsplaner. Sentrale punkter som det er ønskelig å ta opp i prosjektet er blant annet hva museene ønsker med samlingsforvaltning og museenes profil, målgrupper, implementering av samlingsforvaltningen i nåtiden, samlingsforvaltningen som kulturell kapital og kulturell verdi, styrking av samisk språkbruk og etiske retningslinjer.

Prosjektet ble fullfinansiert sommeren 2009, med bidrag fra ABM-utvikling og Sametinget. Prosjektarbeidet med utarbeidelse av retningslinjer for samlingsforvaltning er nå igangsatt, og samlingsforvalter Barbara deHaan deltar som veileder i prosjektet. Tolv samiske museer og museer med samiske samlinger er deltakere.

Prosjektet er beregnet avsluttet i juni 2010.

RiddoDuottarMuseat som er nettverkskoordinator, har utarbeidet egen side til nettverket på sin heimeside;

<http://www.riddoduottarmuseat.no/web/index.php?odas=24&giella1=nor>

Nettverket har et arbeidsutvalg bestående av representanter fra de samiske museene Árran og Saemien Sijte.

SAMTID

Formål

Samtidsnett skal utvikle samtidsdokumentasjon og forskning for å øke museers relevans og verdi som samfunnsinstitusjoner åpen for et mangfold av brukere. Samtidsnett skal arbeide for samarbeid, samhandling og rasjonell bruk av ressurser.

Organisering og deltakelse

Maihaugen er hovedansvarlig for nettverket og driver nettverkets sekretariat. 19 museer fra 16 fylker deltar aktivt.

Nettverket er åpent for museer, i tillegg inviteres andre forskere, organisasjoner, grupper og enkeltpersoner til å medvirke. Det arrangeres med jamne mellomrom konferanser og seminarer åpen for alle, den siste ved lanseringen av publikasjon i april.

Det nasjonale nettverket utvides gjennom møter og prosjekter som samler kolleger fra hele Norden. Norsam, nordisk nettverk for samtidsdokumentasjon og forskning ved museer, koordineres av en gruppe fra ledende museer i hvert enkelt land, fra Norge medvirker Maihaugen.

Arbeid

Norge

Den største satsningen fra 2005 til sommeren 2009 har vært prosjektet ”På sporet av den tapte samtid”, som ble initiert av Maihaugen i samarbeid med Norsk kulturråd. Prosjektet mottok drøyt 4 millioner kroner i støtte.

Gjennom prosjektet ville man bygge broer fra kulturhistoriske museer til annen forskning og til samfunnet utenfor. Hensikten var å vitalisere museer som samfunnsinstitusjoner ved å skape og bruke ny, relevant kunnskap, involvere ”nye” brukergrupper og drøfte museale spørsmål ved samtidsorientering.

Prosjektet bestod av 11 museer med 15 selvvalgte delprosjekter, som alle utfordrer gjengse forståelser og problematiserer innsamling og formidling ved museer. De øvrige museene i Samtidsnett arbeidet/arbeider med individuelle satsninger.

Prosjektet har tematisert fire områder for videre arbeid: Følelser og sanselighet, utfordringer i mangfold, globalisering og politikk og mat og hverdagsliv.

Alle delprosjektene munnet ut i forskningsartikler. Den elektroniske publikasjonen kan lastes ned fra Norsk kulturråd – <http://www.kulturrad.no/sitefiles/1/fou/nye.rapporter.pdf/03b290131BMPasporetavde ntaptetsamtid090101S.pdf>

Delprosjektene formidles for publikum ved hvert enkelt museum.

I forlengelsen av ”På sporet av den tapte samtid” har Maihaugen laget forskningsplan og tilsatt forskningsleder.

Akkurat nå forberedes et opplegg for evaluering av prosjektet og Samtidsnett.

Planleggingen i Samtidsnett var nært koplet mot ”På sporet av den tapte samtid”. Derfor vil det nå bli laget ny strategi/plan forankret i planer og prioriteringer ved museer som vil delta, evaluering av ”På sporet av den tapte samtid” og prosessen som ledes av Arbeidsgruppen for innsamling og samhandling ved kulturhistoriske museer.

Maihaugen/Samtidsnett, ved Svein Gynnild, er koplet inn som ekstern rådgiver for ABM-utvikling, Riksantikvaren og Norsk kulturråd i prosjektet Kaff – kulturarv, forskning og formidling. Maihaugen og Samtidsnett er representert i Arbeidsgruppen for innsamling og samhandling ved kulturhistoriske museer.

Norden

I november fikk Norsam tildelt 25 000 euro i støtte til et prosjekt om digital dokumentasjon, innsamling og formidling, kalt ”Brød i Norden.” Deltakerne kommer fra Island, Sverige, Danmark, Finland, Færøyene, Estland, Grønland og Norge. Gjennom prosjektet vil man prøve ut muligheter for kommunikasjon med nye sosiale medier.

Webside

Maihaugen, ved sekretariatet for Samtidsnett, redigerer websider for det nasjonale og nordiske samarbeidet: www.maihaugen.no/samtid

SJØFART

Arbeidet i Sjøfartsnettverket er foreløpig lite orientert mot samling og dokumentasjon – mye av energien er gått inn i formidlingsprosjektet ”Fortellinger om kyst-Norge”. Det eneste prosjektet som er relevant i den aktuelle sammenhengen, og som det er rimelig å rapportere om her, gjelder tilgjengeliggjøring og videreutvikling av et damp- og motorskipsregister ved Bergens Sjøfartsmuseum som vi har fått støtte til fra ABM-u. Det er dette museet som har hovedansvaret for prosjektarbeidet.

Aktiviteten i Sjøfartsnettverket har i det hele tatt vært litt preget av at mange av museene har vært engasjert i andre maritime museumsnettverk også, dvs. særlig Kystkulturnettverket, og at samarbeidet mellom nettverkene og de såkalte kystkulturkameratene, der ABM-u er med, både om det felles nettverksprosjektet ”Fortellinger om kyst-Norge” og om de årlige kystkulturkonferansene.

Et prosjekt i Nasjonalt museumsnettverk for sjøfart med støtte fra ABM-utvikling

Bergens Sjøfartsmuseum søkte i 2007, i samarbeid med sjøfartsmuseene i Oslo, Stavanger og Trondheim, om prosjektmidler til å konvertere museets digitale dos-baserte skipsregister over maskin- og motordrevne fartøyer til excel-format. Målet var å fullføre arbeidet og presentere registeret på internett i løpet av 2008 i samarbeid med de andre prosjektdeltakerne. På grunn av en del praktiske problemer ser det ut til at skipsregisteret først kan legges ut på internett vinteren 2009/2010. Bergens Sjøfartsmuseum tar sikte på å presentere en foreløpig versjon av registeret i forbindelse med Arkivdagen 14. november 2009 på Bergens Sjøfartsmuseum.

Det er avholdt en rekke møter under arbeidets gang. Høsten 2008 ble det blant annet avholdt møter med Digitalarkivet og Statsarkivet i Bergen og med de andre prosjektmedlemmene. I tillegg er det avholdt en rekke møter og jevnlig samtaler med IT-avdelingen på Universitetet som utfører det tekniske arbeidet med databasen. Digitalarkivet har signalisert stor interesse for å innlemme registeret under sine vinger, men har hatt problemer med å legge det ut på nettet. Med bakgrunn i disse problemene går prosjektgruppen inn for en løsning hvor databasen lokaliseres til Bergens Sjøfartsmuseum med linker til Sjøfartsnettverkets og de andre sjøfartsmuseenes hjemmesider. Hovedmengden av oppdateringer skal skje i Bergen, mens informasjon knyttet til de andre museene kan legges inn lokalt.

Databasen ble i løpet av 2008 ferdig konvertert til Excel. Dette arbeidet ble mer enn et halvt år forsinket. Det skyldtes dels en sen oppstart som følge av at UiBs IT-avdeling allerede hadde lagt planene for vårsemesteret 2008 da finansieringen av prosjektet var klart. Arbeidet med konvertering av databasen viste seg dessuten å være mer komplisert enn først antatt og IT-avdelingen måtte derfor innhente ekstern ekspertise. Ved ekstern hjelp ble om lag 80 % av databasen overført til Excel. Den resterende konverteringen viste seg mer tidkrevende. Likevel var hele databasen konvertert ved utgangen av 2008 med et enkelt søkegrensesnitt med lenke videre til en informasjonsside for de enkelte skipene.

Våren 2009 foretok UiBs IT-avdeling i samarbeid med Bergens Sjøfartsmuseum et omfattende korrekturarbeid samt bearbeiding av dataene for å kunne bruke dem i statistisk øyemed. Arbeidet ble utført av ansatte ved Bergens Sjøfartsmuseum og av lærlinger ved IT-avdelingen.

Bergens Sjøfartsmuseums bilder som skal legges inn i registeret er skannet ved Statsarkivet i Bergen. Vi mottok det skannede materialet i august 2009. Bildene er skannet med høy oppløsning, men krever en viss redigering før de kan legges inn i registeret. Etter mislykkede forsøk med automatisering av redigeringen, blir arbeidet nå utført av en lærling ved IT-avdelingen. Det er anslått at selve redigeringsarbeidet vil ta vel en uke. På grunn av at lærlingen også har andre arbeidsoppgaver vil arbeidet strekke seg over flere uker. Avtalen er at mest mulig skal fullføres innen Arkivenes dag 2009. Det blir i tillegg skannet bilder beregnet for registeret ved de andre samarbeidende institusjonene. Dette materialet vil bli lagt inn i løpet av vinteren.

Parallelt med billedarbeidet vil det i høst bli lagt inne ytterligere skipsdata som er skannet av Statsarkivet i Bergen. Det dreier seg i første rekke om sjøforklaringer fra 1. verdenskrig. Senere vil det legges inn sjøforklaringer fra 2. verdenskrig som er samlet inn og publisert av Norsk Sjøfartsmuseum.

ABMu har bevilget kr 100 000 til prosjektet, mens de fire deltakermuseene bidrar med kr 15 000 og to ukesverk hver. Det samlede budsjett, inkludert de åtte ukesverkene, er på kr 238 000. Per i dag ser det ut til at arbeidet vil kunne fullføres uten særlige overskridelser.

SKOG

De første spirene til et museumsnettverk for skogrelaterte museer ble sådd i 1997, da daværende Norsk Skogmuseum, etter initiativ fra Norsk Teknisk Museum, overtok det overgripende faglige ansvaret dette museet hadde hatt for skogbasert industri i Norge. For å orientere seg på dette for Norsk Skogbruksmuseum nye fagfeltet, tok museet kontakt med andre, mindre museer som arbeidet innenfor denne sektoren. Det første fellesmøtet med seks eksterne aktører ble avholdt i 1999, og samarbeidet ble formalisert etter at den såkalte ABM-meldinga [Stortingsmelding nr. 22 (1999-2000): Kjelder til kunnskap og oppleving. Om arkiv, bibliotek og museum i ei IKT-tid og om bygningsmessige rammevilkår på kulturområdet] forelå. Nettverket ble «anerkjent» av ABM-utvikling og Kultur- og kirke departementet i 2002. Skognettverket besto fra starten av: Fetsund lense (Akershus), Haldenvassdragets kanalmuseum (Østfold), Vefsn museum (Nordland), Kistefos-Museet (Buskerud), Klevfos Industrimuseum (Hedmark), Spillum Dampsag & Høvleri (Nord-Trøndelag). Siden den gangen har alle medlemsmuseene gått inn i større konsoliderte organisasjoner. Norsk Skogbruksmuseum og Klevfos Industrimuseum har for øvrig konsolidert med hverandre i den nye stiftelsen Norsk Skogmuseum.

Skognettverket har i regelen hatt to årlige samlinger som har favnet alle medlemmene av nettverket. Nettverksmøtene har gått på omgang mellom de deltakende institusjonene, og vi har også hatt en del samlinger ved eksterne ikkemuseale institusjoner som arbeider med temaer som er relevante for nettverket.

Fagprogrammene for møtene har vært lagt i samarbeid mellom vertskapsinstitusjonene og «navet», Norsk Skogmuseum. Nettverket har også vært trukket inn i et samarbeid om en nordisk skoghistorisk konferanse. En slik konferanse avvikles hvert år, men arrangementsansvaret går på omgang mellom aktører i Sverige, Finland, Danmark, Island og Norge. Det norske Skogselskap og Norsk Skogmuseum er norske hovedaktører i det nordiske nettverket, men de øvrige medlemmene av det norske Skognettverket inviteres, og de fleste deltar. I år var for øvrig et av medlemsmuseene i nettverket vårt lokal arrangør for konferansen. De norske skognettverkssamlingene har også stimulert til samarbeidsprosjekter som ikke omfatter hele nettverket, men to eller flere av medlemsmuseene.

Det norske museumsnettverket for skogrelaterte museer har først og fremst satset på relasjons- og kompetansebyggende aktiviteter. Nettverket har også produsert to rapporter. Den ene var en enkel fotostatkopiert publikasjon med tittelen «Hvite flekker innen kunnskap om vår sektor – hvilke er de og hvordan dekker vi dem?» (2003). Artiklene her evaluerte forskningsstatus på de fleste av de fagfeltene som er relevante for skogmuseene i Norge. Museenes egne vitenskapelige medarbeidere bidro sterkt til dette prosjektet. Seinere (2004-05) engasjerte nettverket historieprofessor Ingar Kaldal ved NTNU til å evaluere utstillingene ved norske og utenlandske skogmuseer, noe som resulterte i rapporten «Hva forteller

skogmuseene?»). De siste par åra har nettverket arbeidet med et felles vandreutstillingsprosjekt knyttet til temaet skog og klima.

Innsamlingsarbeid har knapt vært noe tema i Skognettverkets møter. Enkelte medlemsmuseer har riktignok rapportert om aksesjoner som har preget arbeidsdagene ved vedkommende institusjon. Nettverksmøtene har også vært et godt forum for å drøfte lån av gjenstander fra et museum til et annet for utstillingsbruk. Fetsund lenser og Norsk Skogmuseum har hatt et samarbeid om forvaltning av Glomma fellesfløtingsforenings store arkiver, der Fetsund lenser huser papirarkivene (som tilhører Riksarkivet) mens Norsk Skogmuseum forvalter fotoarkivet. Men felles innsamlingsstrategier har aldri vært noe tema i nettverksmøtene.

Jeg antar at det er flere årsaker til at slike forhold ikke er blitt drøftet. Den topografiske avstanden mellom anleggene er et åpenbart moment. Bortsett fra Klevfos og Norsk Skogmuseum, som i dag inngår i en konsolidert organisasjon og samarbeider tett, så er den fysiske distansen mellom anleggene betydelig. Et annet forhold som antakelig har bidratt til at felles innsamling hittil ikke er blitt noe tema er medlemsmuseenes forskjellighet. Variasjoner i tematiske tilnærminger gjør at museene i utgangspunktet har forskjellig dokumentasjons- og innsamlingsprofil, noe som bidrar til at de kompletterer hverandre. Et tredje moment er at flere av medlemsmuseene har en historie og en driftsform som i liten grad innbyr til storstilt innsamlingsarbeid. Fetsund lenser, Haldenvassdragets kanalmuseum (Ørje tresliperi), Kistefos-Museet, Klevfos Industrimuseum og Spillum Dampsag & Høvleri er alle tuftet på teknisk-industrielle kulturminner, og med unntak av anlegget i Ørje er alle inne på Riksantikvarens «liste» med 10 industrianlegg som støttes med vedlikeholds- og driftsmidler for å tas vare på og formidles slik de var. Dette betyr at spillerommet for innsamling og supplering er begrenset, i hvert fall når det gjelder gjenstandsmateriale som forutsettes utstilt. Magasinkapasitet er også en utfordring, både ved de museene som er tuftet på teknisk-industrielle kulturminner og ved Norsk Skogmuseum, som ikke trenger å ta den samme typen antikvariske hensyn som de teknisk-industrielle spesialmuseene. Mange av de materielle objektene det er aktuelt å samle fra Skognettverkets sektor er meget tunge og voluminøse. For Norsk Skogmuseums del har dette eksempelvis ført til at vi stadig har måttet utsette «innsamlinga» av lassbærer og hogstmaskin. Museets dilemma i denne sammenhengen er at vi – av hensyn til neste generasjon publikum og museumsfolk – ikke kan la være å innlemme de to maskintypene som har preget skogbruket etter 1980 i samlingene, samtidig som vi heller ikke kan hente slikt utstyr til Elverum uten å ha midler til å sikre dem noenlunde akseptabelt oppbevaringsklima. De nevnte maskinene er for store til å kunne kjøres inn i eksisterende museumsbygning (støpte bærekonstruksjoner og etasjeskiller), som for øvrig er full fra før. Et utstillingsmagasin står høyt på ønskelista. Dette behovet vil ikke dekkes av et fellesmagasinprosjekt det arbeides med i Hedmark, for magasinkonseptet har av bevaringstekniske årsaker ikke rom for petroleumsdrevne kjøretøyer og maskiner.

De skisserte plassproblemene gjelder i hovedsak gjenstandsmateriale. Andre samlingskategorier, som fotografier, film, papirarkiver og litteratur, krever ikke umiddelbart like store magasinvolument. Heller ikke på disse feltene har det vært noe omfattende samarbeid mellom museene i Skognettverket hittil. Så vidt jeg vet har de fleste av medlemsmuseene foretatt et visst innsamlingsarbeid knyttet til de kulturminnene de er tuftet på og i forhold til beslektet virksomhet i sine regioner.

Norsk Skogmuseum forsøker, i tråd med ambisjoner som har fulgt museet siden etableringsåret 1954, og som ble forsterket med det skogindustrielle engasjementet som ble formalisert i 1997, å bygge opp samlinger som er landsdekkende. Samtidig er vi opptatt av at dette største museet i nettverket ikke skal konkurrere med samarbeidspartnere i Skognettverket eller andre museer om «innsamlingsobjekter». Ellers er vi – særlig når det gjelder arkiver – opptatt av at disse skal oppbevares samlet ved relevante institusjoner. I tilfeller der vi forespørres om overtakelse av materiale fra institusjoner som allerede har avlevert materiale til andre institusjoner (museer eller arkiv- og bibliotekinstitusjoner), søker vi alltid å finne ordninger med deponent og kollegainstitusjon, slik at samlingene ikke splittes unødige. Det viktigste er at kulturhistoriske verdier blir ivaretatt og forvaltet på en måte som allmennheten og ettertida kan være tjent med.

Når det gjelder dokumentasjonsarbeid så er vel et innlandsbåtprosjekt som Norsk Skogmuseum igangsatte, der Fetsund lenser bidro til at det ble samlet materiale fra den nederste delen av Glomma-vassdraget. Ellers har museene i noen grad bistått hverandre med tips om personer eller miljøer i eget nedslagsfelt når andre har hatt dokumentasjonsambisjoner knyttet til bestemte temaer. Ellers begrenses nok mulighetene for mer aktivt dokumentasjonssamarbeid noe av menneskelige begrensninger. Norsk Skogmuseum, som er nav i nettverket, har bare tre vitenskapelig ansatte. Disse har en meget travel hverdag, der oppgaver knyttet til innsamling, dokumentasjon, forvaltning, forskning og formidling står i kø. De øvrige museene i nettverket har kanskje ikke like stor «forvaltnings- og formidlingsbyrde», men til gjengjeld har de enda færre fagfolk å bygge på. Ved flere av museene som inngår i nettverket er det kun en vitenskapelig ansatt.

Det nasjonale dokumentasjonsansvaret Norsk Skogmuseum har påtatt seg forplikter, og ikke alle utfordringer på dette feltet kan planlegges. Ved noen anledninger møter vi utfordringer som vi ikke – uten gode forsjoner av kynisme – kunne ha forutsett. Et eksempel på dette er nedleggelsen av papirfabrikken Union i Skien i 2006, der vi forsøkte å initiere et samarbeid med museumskolleger i Grenlandsregionen. Norsk Skogmuseums bidrag til dette samarbeidet gjaldt fotografering og filmopptak. Oppfølginga av prosjektet – samordning av visuell dokumentasjon og intervjuundersøkelse – har dessverre vært for dårlig. Dette har imidlertid ikke skremt oss fra å ville ta initiativer til liknende museumssamarbeid – gjerne med medlemmer av Skognettverket - neste gang det blir snakk om slike prosjekter. Vi innser imidlertid at personalressursene er en begrensende faktor, både ved Norsk Skogmuseum og hos potensielle samarbeidspartnere.